

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

OBVESTILA

republiške matične službe

1981

št. 2

O B V E S T I L A

Ljubljana, 1981

št. 2

V s e b i n a:

str.

- Uvod

- Breda Filo: Visokošolsko knjižničarstvo v
prihodnjem srednjeročnem obdobju -
uveljavljanje standarda za univerzne
knjižnice..... 2

- Ančka Korže-Strajnar: Soočanje z nekaterimi
pogledi pri nadaljnjem razvoju SIK 11

- Silva Novljan: Pionirska knjižnica v sred-
njeročnem obdobju 1981-85 24

- Ančka Korže-Strajnar: Območni seminarji ma-
tičnih splošnoizobraževalnih knjižnic.. 27

U V O D

V tej številki "Obvestil" objavljamo tri zanimive referate s posvetovanja slovenskih knjižničarjev v Kopru. Vsi trije obravnavajo zelo aktualno problematiko, so pa zastavljeni tako, da so dovolj polemični in nakazujejo v razvoju knjižničarske dejavnosti nove usmeritve. Menimo, da nudijo vsi trije referati toliko problemov za razmišljanje, da je prav, da jih predstavimo tudi tistim knjižničnim delavcem, ki se zborovanja v Kopru niso udeležili.

Na koncu objavljamo kratko poročilo s štirih območnih seminarjev za splošnoizobraževalne knjižnice. Prispevek povzema predvsem glavne probleme, kot jih je bilo mogoče povzeti iz živahnih in zanimivih razprav na vseh štirih seminarjih.

VISOKOŠOLSKO KNJIŽNIČARSTVO V PRIHODNJEM SREDNJEROČNEM OBDOBJU
- UVELJAVLJANJE STANDARDA ZA UNIVERZNE KNJIŽNICE

Breda Filo

Društvo bibliotekarjev Slovenije je pripravilo predlog standardov za univerzne knjižnice in ga bo dalo v razpravo takoj, ko bo sprejet zakon o knjižničarstvu. Prav uveljavljanje standardov pa pomeni razvoj in modernizacijo slovenskega visokošolskega knjižničarstva v srednjeročnem obdobju 1981-1985, zato si oglejmo temeljna načela teh standardov.

Standardi za univerzne knjižnice ne predstavljajo modela ali organizacijske sheme univerznih knjižnic, prav tako niso recept, ki bi predpisoval poslovanje. Standardi določajo le funkcijo univerznih knjižnic pri nas, opredeljujejo naloge in razčiščujejo kriterije za poslovanje. Postavljajo torej načela, na katerih gradimo organizacijo knjižnično-informacijskega sistema in usmerjamo poslovanje vsake posamezne univerzne knjižnice.

Standardi postavljajo temelje univerznega knjižnično-informacijskega sistema na načela naše ustave in drugih družbeno-političnih dokumentov. Ta načela so: podružbljanje informacijske dejavnosti, največja dostopnost informacij najširšemu krogu uporabnikov, nenehno izboljševanje informacijskih pogojev, usklajevanje in povezovanje vse informacijske dejavnosti, čim večja racionalizacija in avtomatizacija poslovanja. Realizacijo teh načel pa usmerjajo zlasti dokumenti, ki urejajo družbeni sistem informiranja. Sistem znanstvenih in strokovnih informacij, katerega nosilci so knjižnice in INDOK-službe, je podsistem družbenega sistema informiranja.

Strokovna izhodišča za organizacijo sistema znanstvenih in strokovnih informacij daje program UNISIST II., ki svojo dejavnost opredeljuje v splošnem informacijskem programu. Jugoslavija se močno zaveda pomena splošnega informacijskega programa, ki se razvija pod okriljem UNESCO. Na XXI. zasedanju Generalne konference UNESCO leta 1980 v Beogradu je jugoslovanska delegacija močno podčrtala pomen razvoja dejavnosti na področju znanstvenih informacij (to so znanstveno-tehnične informacije, kulturne in družbeno ekonomske informacije) v svetu po načelih programa UNISIST. Več kot nujno je torej, da v času, ko v Jugoslaviji določamo zakonske osnove za družbeni sistem informiranja in istočasno vplivamo na splošni informacijski program v

organizaciji UNESCO, postavimo s standardi za univerzne knjižnice temelje univerznega knjižnično informacijskega sistema. Tem bolj, ker je minilo že sedem let, odkar je Zveza bibliotekarskih društev Jugoslavije sprejela standarde za univerzne knjižnice.

V sedemdesetih letih je Zveza društev bibliotekarjev Jugoslavije pripravila vrsto standardov, med drugimi tudi standarde za univerzne knjižnice. Delovna skupina za standarde univerznih knjižnic, v kateri so sodelovali bibliotekarji iz vseh republik, je najprej razčiščevala vprašanje, ali je mogoče glede na specifične pogoje razvoja univerznih knjižnic v Jugoslaviji pripraviti merila, ki ne bi imela le strokovno teoretičnega pomena, ampak bi jih bilo mogoče izvajati tudi v praksi. Razprava je pokazala, da univerzne knjižnice potrebujejo standarde, ki bodo dajali skupno osnovo sistemu univerznih knjižnic po vsej državi. Pri oblikovanju kriterijev za posamezne elemente je komisija upoštevala specifični družbeni sistem Jugoslavije in možnosti, ki jih daje samoupravljanje za integracijo poslovanja in organizacijo enotnega knjižnično-informacijskega sistema v Jugoslaviji. Standardi so zato odraz naših razmer in se ne zgledujejo po standardih drugih dežel, v katerih so univerzne knjižnice večinoma centralizirane. Standarde za univerzne knjižnice je leta 1975 sprejela zveza društev bibliotekarjev Jugoslavije na svoji VI. skupščini.

Jugoslovanski standardi za univerzne knjižnice usmerjajo razvoj univerznih knjižnic v Jugoslaviji. V Sloveniji smo se odločili, da standarde priredimo za potrebe slovenskega univerznega knjižničarstva in jih predlagamo v verifikacijo. Ker so standardi pomemben dokument, smo pri prirejanju poskušali biti čim bolj točni. Najprej je jugoslovanske standarde za univerzne knjižnice priredila komisija za univerzne knjižnice pri matični službi Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, potem smo jih priredili tudi v Mariboru v okviru Knjižnično-dokumentacijsko-informacijskega sistema Univerze. Obe predlogi smo nato intenzivno obdelali v komisiji za spremljanje bibliotekarske vede Društva bibliotekarjev Slovenije.

Jugoslovanski standardi za univerzne knjižnice obsegajo najpomembnejše elemente: definicijo in organizacijo univerznega knjižnično-informacijskega sistema, službe in naloge, pridobivanje knjižničnega gradiva in informacijskih virov, merila za izračun potrebnih knjižničnih delavcev, dela in opravila, ki jih morajo opravljati posamezni profili knjižničnih delavcev in merila za izračun potrebnih prostorov in opreme. Slovenski predlog ohranja strukturo in razporeditev snovi jugoslovanskih standardov. Odločili pa smo se, da merila, ki vsebujejo numerične podatke in so zato podvržena pogostim spremembam, izločimo in jih

vključimo v poseben dodatek. Sčasoma se je pokazalo, da ni dovolj, če standarde samo priredimo, ampak jih je bilo treba mestoma predelati. Morali smo namreč upoštevati razvoj univerznega knjižničarstva v svetu, predvsem pa modernizacijo nekaterih večjih univerzskih knjižnic v Sloveniji. Prav tako smo upoštevali specializirane INDOK-centre, ki so se med tem ustanovili na mnogih visokošolskih delovnih organizacijah v skladu s Smernicami za razvoj INDOK dejavnosti v Sloveniji. Vključili pa smo tudi vse novosti, ki jih je v vzgojnoizobraževalno sfero visokega šolstva prinesel Zakon o usmerjenem izobraževanju.

Zakon o usmerjenem izobraževanju je za delovanje univerzskih knjižnic zelo pomemben, predvsem člena 118 in 122. Po členu 118 se lahko v univerze združujejo tudi organizacije združenega dela, ki s svojo dejavnostjo zagotavljajo pogoje za uresničevanje visokega izobraževanja (domovi za študente, knjižnice in instituti). S tem so dobile samostojne knjižnice možnost tesnejšega sodelovanja z visokošolskimi organizacijami. Člen 122 pa podrobneje predpisuje naloge in pomen knjižnic za vzgojnoizobraževalno delo.

Ker je predlog standardov usklajen s temeljnimi načeli družbenega sistema informiranja in upošteva temeljne družbene smotre usmerjenega izobraževanja, sodi komisija za spremljanje bibliotekarske vede, da bo DBS standarde takoj, ko bodo usklajeni tudi z novim zakonom o knjižničarstvu, lahko predložilo v verifikacijo vsem ustreznim samoupravnim interesnim skupnostim in visokošolskim delovnim organizacijam.

V standardih uporabljamo izraz "univerzna knjižnica, ki pomeni hkrati osrednjo knjižnico univerze, to je univerzitetno knjižnico, knjižnice visokih in višjih šol, ter vse tiste knjižnice, ki s svojo dejavnostjo zagotavljajo pogoje za uresničevanje visokega izobraževanja. To pa so po Zakonu o usmerjenem izobraževanju knjižnice institutov in knjižnice v domovih za študente.

Osnovno načelo organizacije knjižnično-informacijskega sistema je združevanje in sodelovanje knjižnic. Oblike združevanja in sodelovanja so skupnosti univerzskih knjižnic ali druge oblike integracije, ki jih določajo samoupravni sporazumi in dogovori.

Tudi organizacija INDOK-dejavnosti v Sloveniji temelji na sodelovanju in koordinaciji. INDOK-dejavnost se v skladu z razvojem znanstvene politike v SFRJ in SRS organizira po strokovnih področjih v specializirane INDOK-sisteme, nosilci INDOK-dejavnosti pa so specializirani INDOK-centri. Ti so se razvili večinoma na visokih šolah, kjer so potrebe raziskovalcev in znanstvenikov zahtevale moderno informacijsko službo. Na istih šolah pa poleg novo ustanovljenih INDOK-centrov že delujejo knjižnice z bogatimi

knjižnimi fondi. Potrebe vzgojnoizobraževalnega procesa na šolah narekujejo usklajen razvoj obeh, do nedavna še ločenih dejavnosti - knjižnične in dokumentacijske. Proces stapljanja, ki se na nekaterih področjih že kaže, omogoča bistvene kvalitetne premike v naši dejavnosti in pomeni, da se že razvijamo v moderno informacijsko deželo.

Vendar niso vse univerzne knjižnice v Sloveniji enako razvite. Poleg knjižnic, ki že delajo v modernem avtomatiziranem sistemu, imamo tudi take, ki so zaprte same vase in delujejo bolj kot skladišča gradiva za ozek krog visokošolskih učiteljev. Zato je potrebno, da s standardi sprejmemo načela, na katerih bomo lahko zgradili univerzni knjižnično-informacijski sistem. Nujno je, da ta načela sprejmejo prav vse visokošolske delovne organizacije. Verifikacija enotnih načel in njihovo vklapljanje v realno življenje, bo šele omogočilo tisti kakovostni premik, ko bomo v visokem šolstvu res imeli enoten knjižnično-informacijski sistem.

Enoten knjižnično-informacijski sistem, v katerem so uporabnikom dostopne informacije in dokumenti, ne glede na to ali so v knjižnicah ali v drugih informacijskih centrih, mora biti prilagojen potrebam uporabnikov. Zelo jasno je to izrazila dr. Ines Wesley-Tanasković, ko je kot predsednica povzemala razpravo plenarne seje o bibliotekarstvu v znanosti in tehniki na kongresu FIAB-a v Bruslju leta 1977. Razpravo je strnila v naslednje ugotovitve:

1. Večina uporabnikov v znanosti in tehniki uporablja usluge tako specialnih, kot splošnih knjižnic, kot so n. pr. univerzitetne in nacionalne knjižnice.
2. Uporabnik od vsake knjižnice, na katero se je obrnil, upravičeno pričakuje kompletno uslugo, to je identifikacijo relevantnih virov informacij (dokumentov) in dokumente same, vse to na najhitrejši in najlažji način. Takšna kompletna usluga je primarna dolžnost vsake knjižnice.
3. Uporabnik v knjižnici tudi pričakuje, da bo poleg dokumentov in informacij o njih dobil tudi naslove strokovnjakov in služb, ki se ukvarjajo z zanj relevantno problematiko. Da bi lahko nudile tudi te podatke, morajo knjižnice razvijati tudi referalno informacijsko službo.
4. Nova in težavna naloga, ki je danes naložena znanstvenim in strokovnim knjižnicam, je ta, da morajo posredovati tudi podatke o tekočem raziskovanju, in to včasih že takrat, ko izsledki še niso objavljeni. Posredovati mora pa tudi stvarne informacije, ki so zbrane v tabelah ali zapisane na magnetnih trakovih. To je sodobni izziv bibliotekarjem, ki zahteva veliko dinamičnosti, poglobljeno strokovno kvalifikacijo in tesno povezavo med knjižnico in raziskovalci.

Gornje ugotovitve niso samo teze, ki bi nakazovale razvoj, ampak so odraz dejanske prakse razvitih knjižnic.

Funkcija univerznih knjižnic je danes teoretično že razčiščena. Zato smo v slovenskih standardih še posebej poudarili informacijsko dejavnost univerznih knjižnic. Vsaka univerzna knjižnica organizira informacijsko dejavnost, ki posreduje informacije o dokumentih:

- a) ki jih hrani sama ali knjižnice knjižnično-informacijskih sistemov,
- b) posreduje informacije iz dokumentov, ki jih hrani sama ali knjižnice knjižnično-informacijskih sistemov,
- c) opravlja in organizira selektivno disseminacijo informacij,
- č) posreduje informacije iz drugih informacijskih služb.

Univerzna knjižnica pa tudi organizira referalno dejavnost in s tem omogoča dostop do informacij, ki jih hranijo druge informacijske službe oziroma strokovnjaki. Moderna tehnika je omogočila povezovanje knjižnic in informacijskih služb. Če pa so knjižnice in INDOK-centri povezani, je mogoče ustvariti tako delitev dela, da službe lahko opravljajo specifične naloge, tako naprimer INDOK-centri obdelujejo dokumente selektivno in analitično.

Zaradi možnosti, ki jih daje naš družbeni sistem za povezovanje in integriranje v univerznem knjižničnem sistemu, odpade tudi večni problem centralizacije ali decentralizacije knjižničnih služb univerze. Univerzitetna knjižnica je osrednja knjižnica univerze. Svoje naloge opravlja kot matična knjižnica knjižnično-informacijskega sistema univerze tako, da skrbi za izvajanje standardov in s tem usmerja delovanje knjižnično-informacijskega sistema univerze, analizira njegovo delo, usklaja programe dela, skrbi za strokovno obdelavo dokumentov, uveljavlja enotna načela pri izdelavi informacijskih virov, usklaja avtomatsko obdelavo podatkov, daje strokovno pomoč, predvsem pa koordinira pridobivanje dokumentov ter skupne akcije in manifestacije. Racionalno je, če univerzitetna knjižnica prevzema čim več strokovno tehničnih opravil. S tem omogoča, da se bibliotekarji univerznih knjižnic lahko v polni meri posvetijo pedagoškim in informacijskim nalogam. Katera opravila pa univerzitetna knjižnica prevzame in kdaj, je odvisno od stopnje organizacije, od možnosti uporabe AOP v vseh potrebnih fazah dela, od števila in usposobljenosti kadrov in ne nazadnje od prostorov.

Pri obravnavi knjižničnih služb standardi ne postavljajo toge organizacije. Vsako predpisovanje organizacijskih okvirov bi bilo v naših razmerah nerealno, hkrati pa tudi neopravičeno s strokovnega vidika. Klub temu, da so strokovnjaki po svetu celo desetletje intenzivno raziskovali in iskali najbolj primerno organizacijsko obliko, danes nimamo več niti vzorčnega

modela za organizacijo univerzne knjižnice. Razlogov, da je prav v znanstvenih knjižnicah tako težko priti do enotne organizacijske oblike je več:

1. Pri organizaciji dela je odločujoča velikost knjižnice. Količina in vrsta dokumentov vpliva na način pridobivanja dokumentov, na organizacijo obdelave in na vsebinski pristop do njih. Iz vsega tega logično sledijo tudi bistvene razlike v organizaciji tekočega traku.
2. Pomemben dejavnik je preteklost knjižnice, saj se v vsaki starejši knjižnici soočamo z obstoječo postavitvijo fonda, signaturami, katalogi, klasifikacijskim sistemom itd.
3. Razlike med modernimi knjižnicami pa izvirajo iz različne poglobljenosti in različnega obsega dokumentacijsko-informacijske dejavnosti ter iz različne stopnje tehnologije.

Teoretiki⁶ sodijo, da je klasična delitev dela, pri kateri so opravila strnjena v posebnih oddelkih, do sedaj še najbolj smotrna in ekonomična podlaga organizacije v večji knjižnici. Predloženi standardi za univerzne knjižnice ohranjajo zato tradicionalne službe: službo za pridobivanje dokumentov, službo za obdelavo dokumentov in službo za delo z uporabniki z informacijsko dejavnostjo, izposojajo itd.

Informacijska dejavnost je priključena službi bralcev, standard pa vendar dopušča še drugačno, samostojnejšo organizacijo informacijske dejavnosti kot posebne službe. Standardi vključujejo funkcijo INDOC-centrov v knjižnično informacijski sistem, vendar še ne nakazujejo organizacijskih oblik povezave obeh dejavnosti. Morda bo obliko povezovanja ali pa celo shemo organizacije nakazala že razprava ob predlogu standardov.

Dognano, moderno in racionalno poslovanje strokovno tehničnih služb v knjižnici je podlaga za pedagoško in informacijsko delo. Temeljna naloga univerznih knjižnic je, da služijo izobraževanju, raziskovanju, študiju in vzgoji v visokošolskem vzgojno-izobraževalnem procesu, znanstvenemu in strokovnemu delu delavcev drugih delovnih organizacij ter permanentnemu izobraževanju vseh občanov. Dostopne so torej vsej družbeni skupnosti. To načelo bo prineslo v nekatere knjižnice bistvene spremembe. Na univerzi imamo še vedno knjižnice, ki pogosto služijo le potrebam ozkega kroga visokošolskih učiteljev. V teh knjižnicah mora knjižničar upoštevati zgolj ozke interese visokošolske delovne organizacije. Če je takšnih zaprtih, ožjemu krogu uporabnikov namenjenih knjižnic veliko, ni mogoče ustvariti niti univerznega niti nacionalnega knjižničnega sistema. Sodobni univerzni knjižničar ne služi samo uporabnikom lastne visokošolske organizacije, ampak vsem uporabnikom v univerznem sistemu ter deluje kot vezni člen v nacionalnem informacijskem sistemu.

Slovenija je premajhna dežela, njena sredstva so preveč omejena, da bi si lahko privoščili privatizacijo univerzskih knjižnic. Posebno še zato, ker mnoge od njih zbirajo drage in specialne dokumente, ki se praviloma zbirajo samo na enem mestu.

Standard določa, da mora biti posredovanje gradiva in informacij iz gradiva v knjižnično informacijskem sistemu brezplačno. Posebni dogovori pa določajo ceno izdelave obsežnih retrospektivnih poizvedb, izdelanih ročno ali z računalnikom, selektivne disseminacije informacij ter preslikavanje dokumentov. Takšna je bila praksa univerzskih knjižnic do sedaj in standard mora zagotoviti, da bo tako tudi v bodoče. Ta tradicija univerzskih knjižnic je v skladu z družbenimi interesi, prav tako pa tudi z zakonom o usmerjenem izobraževanju. V 8. členu zagotavlja zakon vsem občanom pravico do pridobivanja izobrazbe pod enakimi pogoji, v 36. členu pa ureja svobodno menjavo dela na področju usmerjenega izobraževanja. Po tem členu so predmet svobodne menjave dela v usmerjenem izobraževanju storitve potrebne za izvedbo posameznega vzgojno-izobraževalnega programa, lahko pa tudi posamične storitve. Program storitev, ki pridejo za knjižnično-informacijsko dejavnost predvsem v poštev obsega: storitve in materialne pogoje, s katerimi se zagotavljata uspešno izobraževanje in vzgoja udeležencev izobraževanja, program raziskovalnega dela v zvezi z razvojem strok in z uresničevanjem vzgojnoizobraževalnih programov za pridobitev višje in visoke strokovne izobrazbe. Delovne programe univerzskih knjižnic financira izobraževalna skupnost Slovenije, nakup dokumentov in modernizacijo knjižničnega sistema pa deloma sofinancira tudi Raziskovalna skupnost Slovenije. Programi se financirajo po dogovorjenih merilih, s čemer so storitve knjižnic družbeno ekonomsko ovrednotene.

Nesporazumi nastajajo zaradi različnih mnenj, kaj spada med storitve knjižnice. Ali obsega program univerzne knjižnice le obdelavo in hrambo gradiva ter izposajo, ali pa vključujemo v program vse naloge, ki jih mora opravljati sodobna univerzna knjižnica v vzgojnoizobraževalnem procesu? Če knjižnični delavci sami predstavljamo vsako poglobljanje bibliotekarskega dela ali modernizacijo poslovanja kot dodatni program, gledamo na svoje delo tako kot tisti, ki jim očitamo, da našega dela ne razumejo. Leta nazaj negodujemo na naših zborovanjih, da vidijo visokošolski učitelji v knjižnici samo skladišče - arhiv in mehanično posredovanje dokumentov, vendar se tudi nekateri knjižničarji še vedno ne zavedajo, kako pomembno vlogo imajo v pedagoškem in informacijskem procesu moderne dobe.

Pomembnost bibliotekarjevega strokovnega dela je najbolje orisal Ranganathan. Pravi takole: "Problem knjižnic je v pomanjkanju ljudi, ki bi spreminjali potencialno energijo knjig, ki plesnijo

na policah, v kinetično energijo, ko jih bralci uporabljajo."7 Resnično demokratičen dostop do informacij je namreč mogoč le takrat, če uporabniku stoji ob strani usposobljen posrednik - bibliotekar, dokumentalist, informator, ob njem pa informacijski viri ter dokumenti celotnega knjižnično-informacijskega sistema. Če želimo v študentih razviti kritičnost, kreativnost in motivacijo, so pomembne metode dela z njimi, selekcija in analiza gradiva, pomoč pri prvih poskusih znanstvenega dela in podobno. Še več! Knjižnica mora iskati načine, kako bi študente motivirala za boljše in večjo uporabo gradiva in jim dajala tisto, kar je v interesu študija, raziskovanja, se pravi družbe, pa se potrebe po tem znanju študent sam še niti ne zaveda. Tudi vzbujanje potrebe po informacijah, sodi namreč v družbeno napredno informacijsko politiko. Tržni odnos, ki nastaja med bibliotekarjem in uporabnikom, če knjižnica prenaša stroške storitev neposredno na uporabnika, ovira ustvarjalno povezavo med obema. Knjižnica je izobraževalna in imamentno humanistična ustanova, ne glede na vsebino gradiva ki ga posreduje, zato vanjo tržni odnos ne sodi. Informacija je proces, ki ima več faz. Pomembno je, da sodelujeta informator in uporabnik že pri začetku procesa, ko je informacija še v fazi vprašanja. Vemo namreč, da uporabnik prav vprašanja pogosto ne more pravilno oblikovati. S tem dobi informacijska služba čisto drugačen pomen, kot če nastopa šele na koncu procesa, ko pride uporabnik le po določen dokument. Prav v sodelovanje informatorja in uporabnika je usmerjeno tudi izobraževanje uporabnikov.

To so vsebinski vidiki, ki jih moramo imeti pred očmi, ko se odločamo o ceni storitev v knjižnici. Žal pa je cena informacij danes problem, ki ga ni mogoče preprosto rešiti. V svetu se je razvila močna informacijska industrija, ki svoje usluge prodaja kot močno iskano tržno blago. Knjižnice so prisiljene, da usluge privatnih informacijskih služb uporabljajo in seveda tudi plačujejo. Kdo bo nosil stroške za te drage moderne usluge, družba ali neposredni uporabnik sam? S tem vprašanjem se ukvarjajo knjižnice po vsem svetu. Največkrat priporočajo rešitev, naj uporabnik plača stroške, ki jih zahtevajo zunanje službe, knjižnica pa naj vsaj v načelu ne zaračunava storitev svojih delavcev in stroškov svojih tehničnih naprav. Taka rešitev še ne rešuje vprašanja, kdo bo lahko dobival tako drage usluge. Vprašanje kolikšna naj bo bibliotekarjeva pomoč pri posredovanju informacij uporabniku, je postalo ključno. To vprašanje je pomembno pri organizaciji sistema, pri povezovanju knjižnic in INDOK-centrov in pri načrtovanju. V univerznih knjižnicah zadevajo ta vprašanja politiko izobraževanja in jih bo treba rešiti v samoupravnih interesnih skupnostih.

Realizatorji nalog v knjižnično-informacijskem sistemu so knjižnični delavci: bibliotekarji, informatorji, dokumentalisti. Kvaliteta izpolnjenih nalog je odvisna od njihove sposobnosti, saj

v praksi oni odločajo o vseh navedenih vprašanjih. Standard ome-
nja dve vrsti knjižničnih delavcev: strokovnjake za bibliografsko,
bibliotekarsko in dokumentacijsko obdelavo dokumentov in za raz-
voj sistema ter strokovnjake, ki so sposobni oskrbeti selektiv-
ni vsebinski pristop do dokumentov. V informacijski službi uni-
verzne knjižnice morajo biti strokovnjaki izobraženi v stroki,
ki se predava na šoli. Le takšni strokovnjaki lahko poglobljeno
razvijajo informacijsko dejavnost in integrirajo izobraževanje
uporabnikov v pedagoški proces na višjih in visokih šolah, štu-
dentom pa pomagajo pri metodologiji raziskovalnega dela. Univer-
zna knjižnica je instrument za komunikacijo znanja, če ima uspo-
sobljene knjižnične delavce.

Tudi standardi, ki jih pripravljamo bodo instrument za razvoj
knjižnično-informacijskega sistema na univerzi v srednjeroč-
nem obdobju. Potrebno pa je, da vsi knjižničarski delavci sprej-
memo njihovo osnovno načelo: enotnost sistema, koordinacijo in
sodelovanje.

V i r i

1. Razvoj družbenega sistema informiranja v SR Sloveniji.
Priloga Skupščine SR Slovenije, 9 (29. 5. 1979).
2. UNISIST II. Zagreb 1980.
3. Weslej-Tanasković Ines: Osvrt na tri medjunarodna skupa o
bibliotekarstvu, dokumentaciji i informacijama. Informatika,
11 (1977), 4, str. 204.
4. Informationsleistungen von Bibliotheken und Informations-
einrichtungen der DDR. Bericht über eine empirische Unter-
suchung. Zentralblatt für Bibliothekswesen, 94(1980), 3,
str. 134-140. Zaključki: Aus der Auswertung des Unter-
suchungsmaterials ist die erstaunliche Feststellung abzu-
leiten, dass von Bibliotheken zahlenmässig mehr Informations-
leistungen als von Informationsstellen erbracht werden.
5. Kaltwasser, Franz Georg: Der Einfluss der EDV-geführten
IuD-Datenbanken auf die Struktur des Dienstleistungs-
angebotes der wissenschaftlichen Bibliotheken. Zeitschrift
für Bibliothekswesen und Bibliographie, 27(1980), 4, str.
267-281: Ich glaube sagen zu können, dass in der bewusst und
klug gesteuerten Nutzung der spezialisierten EDV-geführten
Datenbanken die Chance einer engeren Verklammerung von
Dokumentation und wissenschaftlicher Bibliothek besteht,
die aufzugreifen notwendig ist, da der Wissenschaft eine
möglichst nohtlose Verbindung zwischen Informations-
vermittlung und Literaturversorgung mehr denn je notwendig

ist. Nur so ist eine "babylonische Sprachverwirrung" in den Wissenschaften vermeidbar.

6. Berz, Ernst-Ludwig: Geschäftsverteilung und Organisation. V: Die wissenschaftliche Bibliothek 1977. Frankfurt am Main 1978. Str. 39-50. (Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. Sonderheft 26.)
7. Ranganathan S.R.: Reference service. 2.ed. Bombay 1963. str. 75.
8. Taylor R.S.: Questions-negotiation and information seeking in libraries. Lehigh 1967. (Studies of man-system interface in Libraries. Report 3.)

SOOČANJE Z NEKATERIMI POGLEDI PRI NADALJNEM RAZVOJU SIK

Ančka Korže-Strajnar

Pred desetimi leti, leta 1970, smo na jesenskem zborovanju Društva bibliotekarjev Slovenije v Mariboru razpravljali o prihodnji usmeritvi slovenskega knjižničarstva. Pod drobnogled je bilo takrat postavljeno vse slovensko knjižničarstvo in njegov dotedanji razvoj. Z analitičnim pristopom v oceni stanja, s predlogi za uvedbo najpomembnejših standardov in z drugimi strokovnimi in organizacijskimi predlogi, so takratni referenti nakazali systemske možnosti za sodobnejšo usmeritev slovenskega knjižničarstva. To obletnico omenjam zato, ker menim, da je takratno posvetovanje Društva bibliotekarjev Slovenije prineslo prvo korenitejšo prelomnico in kritiko v pogledih na dotedanje usmeritve, zlasti slovenskega splošnega knjižničarstva, ki ga v društvu kasneje nismo več obravnavali s tako določnostjo in s tako jasnimi zahtevami po reformi. Kasnejša dogajanja so pokazala, da Društvo bibliotekarjev Slovenije samo ni imelo dovolj moči, da bi naprej usmerjalo razvoj v takem stilu, kot ga je zasnovalo v tem letu. Kljub večletnim burnim polemikam, je bila v kasnejših letih na tej osnovi izpeljava reforme slovenskega splošnega knjižničarstva nedvomno uspešna. Nova organizacija splošnoizobraževalne knjižnične mreže v Sloveniji je v tem času doživela velike spremembe in pozitivne premike. Moja naloga je, da pripravim informacijo o razvojnih trendih v splošnoizobraževalnem knjižničarstvu v preteklem obdobju ter o usmeritvah v prihodnjem srednjeročnem planu.

Koncept nove organizacije splošnoizobraževalne knjižnične mreže Slovenije nam danes takšen kot je nudi premalo, oziroma je po eni strani presežen po drugi pa v marsičem nedorečen. Zato bo treba v teh prihodnjih petih letih pripraviti na podlagi sedanjih desetletnih izkušenj tak model SIK, ki nam bo omogočil funkcionalnejše poslovanje in preobrazbo v smeri, ki jo terjaja naš sedanji družbeni trenutek. V SIK se doslej nekaterih, v konceptu zasnovanih usmeritev nismo držali ali le deloma. Odgovoriti bo treba, zakaj? In če usmeritev ni bila ustvarljiva taka kot smo jo zastavili, ugotoviti, kako naprej. Odkrito se moramo soočiti s pogledi, ki so v nasprotju z zahtevami sodobnega knjižničarstva v svetu in seveda tudi pri nas. Pričakovali smo sicer, da nam bo naša družbeno politična skupnost v tem času potrdila predlagano in dogovorjeno usmeritev splošnoizobraževalnega knjižničarstva tudi preko ustrezne zakonodaje. To je bila namreč vseskozi naša zahteva, ki se ji ne moremo odreči. Novi zakon o knjižničarstvu pa prelagamo že od leta 1974 dalje, ne da bi se jasno odločili, kaj z njim hočemo. Zdaj, ko imamo večino sistemskih zakonov, ki neposredno vplivajo na samoupravno organiziranost in družbeno ekonomski položaj našega področja že sprejetih, tik pred sprejemom pa je tudi zakon o svobodni menjavi dela na področju kulture, bomo toliko lažje zakonsko uredili specialne probleme, ki se tičejo sistemske usmeritve našega knjižničarstva. Ponovno bo treba proučiti tudi vso drugo našo zakonodajo in jo uskladiti z že sprejetimi načeli razvoja. V mislih imam zakon o obveznem tisku in nekatere druge zastarele odloke in predpise.

Težak problem predstavlja v organiziranosti knjižnic relativna majhnost organizacij združenega dela s področja knjižničarstva. S tem smo se ubadali vsa leta po sprejemu Zakona o združenem delu, vendar do ustreznih rešitev nismo prišli. Večina sedanjih rešitev sicer ustreza formalno zahtevam ZZD, so pa v močnem nasprotju s predlagano sistemsko rešitvijo iz leta 1970 in z vsemi kasneje sprejetimi iniciativami in predlogi. Gotovo ne zagovarjamo obstoja majhnih neodvisnih knjižnic, vendar tudi ne moremo soglašati s prakso, da se dejansko vse manjše občinske knjižnice, ki so po zakonu tudi matične, postopoma združujejo v sestav nekakšnih kulturnih centrov ali v podobne združene delovne organizacije v okviru kulturnih domov, športnih objektov ali kinematografskih podjetij, oziroma prehajajo nazaj v društveno dejavnost ali v okvir delavske univerze. V Sloveniji ni bil izpeljan v tem času niti en sam poskus samoupravnega združevanja knjižnic prek občinskih meja v medobčinski ali kakor smo zapisali v konceptu v regionalni sistem, ki bi bil za knjižnice kakor smo že ugotovili "dejansko najbolj smotrna in gospodarna organizacijska oblika knjižnične dejavnosti" /B. Filo: Knjižnični sistem v Sloveniji/.

Podatki o organiziranosti knjižnic kažejo, da smo imeli npr. leta 1969 v Sloveniji 76 samostojnih knjižnic in 203 društvene knjižnice. V naslednjih letih je prišlo do prvih združevanj v okviru posameznih občin. Ko smo postavljali sistem občinskih matičnih knjižnic smo se dogovorili, naj bo v vsaki občini ena sama SIK. V tej fazi dograjevanja občinskega sistema leta 1975 smo imeli 48 samostojnih delovnih organizacij z 134 izposojevališči in 100 društvenimi knjižnicami. Le 12 manjših občinskih knjižnic je delovalo v sestavi drugih delovnih organizacij večinoma Delavskih univerz, ker niso imele ustreznih pogojev za samostojno organiziranost, čeprav je bil v načelu eden od pogojev za ustanovitev občinske matične knjižnice njena samostojnost. Kasneje, leta 1976, pa začne organiziranost SIK postopoma upadati, namesto da bi se po sprejemu ZZD še bolj uspešno razvijale in si pridobile svojo indentiteto.

Z zakonom o združenem delu smo delavci v knjižnicah dejansko dobili vso možnost za samoupravno združevanje v najširšem smislu, upoštevajoč vse ravni organiziranosti od najnižje do najvišje, toda te možnosti nismo izkoristili. Leta 1979 pokažejo statistični podatki, da so občinske matične knjižnice samostojne le še v 31 občinah in po sedanjih predvidevanjih lahko pričakujemo še nadaljni proces združevanja oziroma pravilneje rečeno pripojitve k drugim neknjižničnim delovnim organizacijam znotraj občinskih meja.

Take formalne združitve, ki danes zaustavljajo začetni zamah modernizacije SIK, praviloma potiskajo le-te v lokalno zaprtost in strokovni amaterizem, zlasti v manjših občinah, kjer se skoraj v celoti zgubljuje strokovni stiki med knjižnicami v sistemu. Mislím, da se lahko vprašamo, ali je taka usmeritev v skladu z intencijami ZZD ali pa tu že gre za deformacijo, ki jo bo treba preseči. Združevanje knjižničnih delovnih organizacij zaradi zagotavljanja samoupravnih pravic delavcev in opravljanja skupnih upravnih in računovodskih opravil, ki se uveljavlja v zadnjih nekaj letih, ne da bi združevali tudi temeljna strokovna opravila in dosegli ustreznejšo delitev dela med knjižnicami, razvijali skupne naloge pri krepitvi knjižnične mreže, dostopnosti do knjižničnega gradiva, usposabljanju strokovnih kadrov, razvijanja informacijske dejavnosti ipd., je nedvomno v nasprotju s temeljnimi določbami Zakona o združenem delu, kjer se pri vseh oblikah združevanja izrecno povdarja tudi nujnost združevanja dela in delovnih sredstev. Vse druge rešitve, ki temeljijo predvsem ali skoraj izključno na takoimenovani personalni uniji, so se pokazale doslej kot neracionalne, kot po pravilu pa se soočamo v takih primerih vse prepogosto tudi s popačenimi samoupravnimi odnosi, z birokratsko samovoljo v odločanju in z nesamoupravnim položajem delavcev znotraj takih organizmov.

Ko že iščemo krivce za take slabe odločitve, moram povdariti, da se naš koncept splošnoizobraževalnega knjižničarskega sistema, ko gre za integracijske procese združevanja dela in sredstev povsem ujema z intencijami ZZD. Drugače pa je, kadar govorimo o tem, ali so knjižnični delavci kot posamezniki ali kolektivi že pripravljeni na tak proces ali ne. Praksa je pokazala, da ne. Ko nastane vprašanje integracije kakšne knjižnice prek občinskih meja ali celo v občini, se takoj pokažejo interesi, ki jim lahko še najbolj preprosto rečemo "privatizacija". Pojavijo se takoj nepremostljive težave, ki bi nastale z eventualno združitvijo, zagovarjajo svoj dosedanji položaj in svoje delo, v resnici pa se bojijo za svoje privilegije, ki so si jih pridobili pri dolgotrajnem neodvisnem upravljanju z družbenimi sredstvi, (ki med drugim rečeno, v knjižničarstvu niso več tako majhna) in vsake spremembe, ki bi lahko ogrozila njihove navade in razvade. Taki argumenti pogosto pripeljejo do sporov z družbeno političnimi ali interesnimi skupnostmi, vključujejo vanje družbena pravobranilstva in se tako zamegljujejo pravi interesi združenega dela. Prihaja do nezaželenih integracij, nevdržnih odnosov in do pasivizacije, o kateri sem že govorila. Ko bi imeli možnost, da analiziramo vsak posamezen primer neustrezne združitve, bi povzročitelji takih pojavov zagotovo hitro odkrili.

Mislím, da moramo videti prihodnost razvoja slovenskega splošnega knjižničarstva v vsej njegovi celovitosti, ne pa v parcialni zaprtosti, ki je še vidna v sedanjih tendencah razvoja. Spodbujati je treba integracijske procese znotraj dejavnosti, kar bi nam omogočilo kvalitetnejše premike v ponudbi knjižničnih uslug v sistemu. Tu bi lahko veliko pripomogla ustanovitev Skupnosti knjižnic, ki smo jo doslej veliko preveč zanemarjali, z njeno povezovalno funkcijo bi bilo mogoče izpeljati vrsto skupnih nalog. Na osnovi samoupravnih dogovorov in sporazumov bi lahko razčiščevali številna organizacijska in strokovna vprašanja in predvsem bi taka skupnost lahko preprečevala vse poskuse dezintegracije in slabitve položaja knjižničarstva in njene družbene funkcije.

Za kvalitetnejše premike, ki jih od splošnoizobraževalnih knjižnic pričakujemo v prihodnjem petletnem obdobju pa moramo veliko bolj kot doslej zahtevati notranjo konsolidacijo, krepitev tako v organizaciji poslovanja kot v vsebinskem smislu. V konceptu, ki je bil ponujen, so bile rešitve nakazane razmeroma splošno in tudi kasnejši model (B.Filo) ki je prinesel nekaj pobud, ni razrešil temeljnih vprašanj. Veljalo bi vse te organizacijske sheme modelov ponovno vzeti v roke, preveriti njihove dobre in slabe strani ter pripraviti nov model, ob upoštevanju sedanjih samoupravnih in strokovnih usmeritev, ki so nam zdaj po tolikih letih že bolj jasne in vemo, kako bi jih bilo primerno razreševati. Težave ne nastajajo v tolikšni meri v manjših knjižnicah in v manjših središčih, marveč v večjih in velikih mestih. Tu so bili

v pretečenem obdobju izpeljani večji posegi v notranjo organizacijo, čeprav so te knjižnice imele že svoje določene ustaljene usmeritve. Po letu 1970 je prišlo do nekaterih integracij, ki pa niso prinesle želenih rezultatov, oziroma so le-ti veliko premajhni glede na to, da se je večina knjižnic ob tem kadrovsko in v ekonomskem smislu precej okrepila. Tu mislim predvsem na knjižnice I. in II. skupine, ki jih pretežno sestavljajo prejšnje študijske knjižnice in druge večje mestne knjižnice in je njihov knjižni fond znatno obsežnejši.

Za vso mrežo splošnoizobraževalnih knjižnic v Sloveniji je značilno, da morajo imeti po sprejetem konceptu prost dostop do vse ali večine literature, ki se izposoja na dom, da je treba prosto dostopnost do literature doseči tudi za prezenčno gradivo oziroma za gradivo, ki se izposoja v čitalnicah. Za vse knjižnice je normalno, da imajo posebej postavljeno zbirko za mlade bralce, da jim je omogočeno formiranje in delovanje specialne zbirke audiovizualnega gradiva in da imajo na razpolago v knjižnici tudi ves pomemben domači periodični tisk. Vsaka knjižnica mora torej v dogovorjenem obsegu nuditi vsem uporabnikom svojega območja osnovno preskrbo z literaturo, tja do 65 % predvidenih potreb.

Večina knjižnic I. oziroma II. skupine je imela v tem času, ko je prihajalo do integracij, še nekatere dodatne naloge pri zbiranju in posredovanju gradiva, kar pa smo v konceptu le načelno opredelili, ker so njihove naloge izhajale iz poprejšnjih z uredbami ali z zakonom določenih usmeritev. Tu gre za prve uredbe po vojni, ki so tem knjižnicam dajale funkcijo pokrajinskih študijskih knjižnic, brez kakšnih tehtnejših opredelitev. Zato so se knjižnice v svojih usmeritvah naslanjale predvsem na najbolj razvito knjižnico tega tipa, takratno Mariborsko študijsko knjižnico, ki je zaradi svoje zgodovinske tradicije delovala z močno domoznansko poanto. Vse te knjižnice, 8 po številu, so v osnovi podobno usmerjene še danes. Vse prejemajo obvezni izvod slovenskega tiska, določen z Zakonom o obveznem tisku, ki pa seveda namembnosti ni natančno opredelil in vse imajo določene domoznanske zbirke. Knjižnični delavci poznamo funkcijo obveznega izvoda in je tudi že pri nas to vprašanje dovolj razčiščeno, tako da bi bilo mogoče priti do čistejših definicij tudi v zakonu o obveznem tisku, ki bi ga bilo treba ponovno obravnavati. Tako pa se knjižnice otepajo s problemi, kam z vsem, kar proizvaja slovenska grafična industrija za domači in tuji trg in kar knjižnice ne potrebujejo niti za izposajo uporabnikom niti za svoje druge zbirke, ki jih imajo. Dovolj jasno je, da je treba obvezni izvod selekcionirati v vseh tistih knjižnicah, ki so vključene v splošnoizobraževalno knjižnično mrežo, doslej pa ni dogovorjeno za katero gradivo tu gre in bi pri tem bil v interesu knjižnic potreben skupen dogovor. Zdaj se dogaja, da vsaka knjižnica zbira in hrani gradivo po svoji presoji, oziroma po presoji delavcev, ki se s tem gradivom

ukvarjajo. Nismo v stanju ovrednotiti njegove kulturno zgodovinske in družbene vrednosti za posamezna območja, niti ni ocenjena njegova ekonomska vrednost. Zato puščamo stvari v prostem teku take kot so in to odgovornost prenašamo na kasnejše rodove. Sprašujem se, ali je taka politika pametna.

Po letu 1945 je obvezni izvod imel za naše knjižnice predvsem veliko praktično vrednost, saj je bilo knjižničarstvo z literaturo v tem času zelo slabo oskrbovano in je bila tako vsaj v določenem številu knjižnic in na določenem območju zagotovljena prisotnost slovenske knjige. Danes pa je seveda povsem drugače, saj je le redka občinska knjižnica, ki ne bi imela na razpolago večine domače slovenske knjižne produkcije. Prisotnost te literature se je torej bistveno razširila. Območja namembnosti pa so se zožila in praviloma ne segajo prek občinskih meja.

V okviru sedanjega sistema politike dotoka in izbora literature v SIK še vedno nimamo ustrezno opredeljene. Imamo en predlog za nabavno politiko, ki se je izoblikoval v novem konceptu. Je sicer precej splošen, vendar vsaj po količini kaže na zelene usmeritve in tudi vsebinsko je orientiran na določeno literaturo s katero bi pokrili širša območja prek občinskih meja, pri tem gre zlasti za jugoslovansko in tujo literaturo ter za večji obseg periodičnega tiska. Na razpolago nam je tudi razprava o zbiranju gradiva prejšnjih študijskih knjižnic na ustanovnem zboru Skupnosti študijskih knjižnic iz leta 1968, ki jo je obdelal dr. Stan-ko Kos. Ta pa seveda ne ustreza novi funkciji teh knjižnic in bi bilo treba razpravo o teh vprašanjih znova oživiti.

Zato še vedno ostaja nerešen problem izbora in dostopnosti druge jugoslovanske in tuje literature v širšem slovenskem prostoru, ki bi jo morale zagotavljati knjižnice II. skupine, če naj funkcionirajo kot vezni člen sistema.

Poglejmo kakšen je bil predlog nabavne politike v novem konceptu in koliko knjižnic tega tipa jo uresničuje:

P r e d l o g :

Knjižnice II. skupine nabavljajo:

- "- 500-800 naslovov druge jugoslovanske, v pretežni meri strokovne in znanstvene literature
- 300-500 naslovov tujejezične strokovne, splošnoznanstvene in druge literature"

V letu 1979 pa so knjižnice pridobile

	Dotok jug. in tuje lit. /enot/
1. Celje	1.070
2. Koper	1.596
3. Kranj	1.608
4. Murska Sobota	231
5. Nova Gorica	851
6. Novo mesto	224
7. Ptuj	561
8. Ravne na Koroškem	289

V vseh splošnoizobraževalnih knjižnicah se kaže tudi dokajšna odsotnost periodičnega tiska. Tretjina knjižnic v sistemu ne dosega nakupa niti minimalnega števila periodičnih publikacij, ki smo ga priporočili v konceptu, da o kvalitetnem izboru glede na naše potrebe in naš družbeni interes niti ne govorimo. Najpopolnejše zbirke, predvsem slovenske literature imajo v knjižnicah že omenjene skupine, ki prejemajo obvezni izvod. Menim, da tega ne bi smeli prezreti, in da je v teh knjižnicah pomembnost periodičnega tiska veliko večja kot se je danes zavedamo. Že prej sem omenila, da mora po konceptu imeti vsaka SIK na občinski ravni v svoji zalogi večino slovenskih tiskov v knjižni obliki, dočim je prisotnost periodičnega tiska predvidena v veliko manjšem obsegu in še ta se razen manjših izjem ne hrani za daljše obdobje. Zato je normalno, da bo baza za periodične publikacije širšega obsega predvsem v knjižnicah I. in II. skupine in da bo ves sistem nižje organiziranih knjižnic gravitiral v ta višje organiziran sistem, če bo deloval.

Seveda bi te knjižnice glede izbora periodičnih publikacij ne smele ostati na dosedanji ravni, če sedaj že lahko zadovoljujejo vse potrebe po domačih periodičnih tiskih, pa tega ne moremo reči za drugo jugoslovansko in tujo periodiko.

Predlog koncepta za II. skupino je bil:

- 120 naslovov slovenskih časnikov in časopisov
- 80 naslovov ostalih jugoslovanskih časnikov in časopisov
- 40 naslovov inozemskih časnikov in časopisov.

Poglejmo, koliko letnikov oziroma naslovov periodičnih publikacij so l. 1979 hranile te knjižnice.

II. skupina knjižnic	Štev. slov. periodik /nasl./	Štev. jug. in drugih tujih per. /nasl./
1. Celje	391	183
2. Koper	259	78
3. Kranj	902	146
4. Murska Sobota	221	109
5. Nova Gorica	198	65
6. Novo mesto	89	14
7. Ptuj	154	13
8. Ravne na Koroškem	735	110

Tu opažamo seveda največji razkorak med dejansko prakso in predlogom. To je področje, ki mu bomo morali posvetiti posebno pozornost. Če bi se načrtneje lotili ustanavljanja takih baz periodičnih tiskov, bi sem sodila seveda tudi ustrezna tehnika, da bi bilo mogoče gradivo izrabljati ne le za splošno informacijo, marveč tudi za študij in raziskovalne namene.

V konceptu smo se dogovorili, da knjižnice drugega tipa in nekatere večje osrednje knjižnice hranijo ali na novo razvijajo domoznanske zbirke. Tudi tu je še veliko nerešenih vprašanj. Do zdaj se nismo dogovorili niti o obsegu niti o vsebini teh zbirk, čeprav obstaja določena definicija, kaj pojmuje pod terminom "domoznanska zbirka". Do zdaj so se razvijale v vsaki knjižnici po svoje. Imamo knjižnice II. skupine, ki so se proglasile v celoti za domoznanske in kot take pretežno funkcionirajo, ali pa druge, kjer je domoznanska zbirka komaj omembe vredna. Tudi na tem področju je treba zahtevati od knjižničnih strokovnjakov, da se konkretno opredelijo do teh vprašanj, in da domoznansko zbirko v knjižnicah določijo glede na sedanje družbeno ekonomske možnosti ter njihovo družbeno in kulturno zgodovinsko pomembnost, primerno mesto in funkcijo.

V preteklem obdobju so v knjižnicah nastajale tudi še druge zbirke, predvsem iz entuzijazma in privrženosti zbirateljskim interesom posameznih knjižničnih delavcev, ali iz vidika izrabe obveznega izvoda v sistemu obdelave specialnih tiskov. V teh zbirkah je zbrano določeno kulturno zgodovinsko bogastvo, ki ga ne bi smeli povsem zanemarjati, vendar bi z vidika potrebnosti morali razpravljati o vsaki zbirki posebej in se odločiti koliko takih zbirk nam je v slovenskem prostoru potrebnih, ali jih lahko

vzdržujemo. V knjižnicah se ne bi smeli brez potrebe vdajati zbirateljskim strastem, zato bi se morali dogovoriti, kdaj naj taka zbirka ostane in se razvija naprej, katere bi npr. lahko združili z drugimi podobnimi, v večje in popolnejše korpuse in kdaj bi se jim bilo mogoče brez škode odreči. Vsekakor bi bilo treba te zbirke razvijati v razumnih mejah, predvsem pa bi morale biti javnosti bolj kot doslej znana nahajališča teh kolekcij.

Poseben problem za SIK in še posebej za knjižnice II. skupine pa predstavljajo razne zapuščine, volila in stari knjižni darovi, ki nimajo posebne kulturno zgodovinske vrednosti in jih ohranjamo predvsem kot zapuščine raznih pomembnih osebnosti iz naše zgodovinske preteklosti ali zapuščine posameznih društev oziroma organizacij. V nekaterih knjižnicah to gradivo obdelujejo in je zanj namenjenega veliko prostora, druge zopet ga neobdelanega pomikajo po raznih neustreznih skladiščih tako dolgo, da postopoma propade. Tudi za to gradivo bi bilo treba pripraviti poseben režim, kdaj in pod kakimi pogoji, naj knjižnice ohranjajo take darove, zlasti če gre tu za razne družbene obveznosti naše zgodovinske preteklosti. Tudi ta nahajališča bi morala biti uporabnikom bolj široko poznana.

Problem, s katerim smo se doslej v notranji organizaciji SIK bolj malo ukvarjali, je razvita knjižnična tehnologija za izrabo knjižničnega gradiva, ki ga knjižnice v Sloveniji hranijo. Tu ne gre samo za težave pri formiranju ustreznih delovnih pripomočkov kot so npr. katalogi, razne priročne kartoteke, sezname novitet ipd., ki jih knjižnice do neke mere že imajo, pač pa za težave pri zbiranju ustrezne priročniške literature, s katero bi bilo mogoče organizirati kvalitetno informacijsko službo. O tem smo sicer že govorili tudi na naših posvetovanjih, vendar praksa teče po svoje. Jasno je, da vsaka občinska matična knjižnica ne bo mogla razvijati informacijske dejavnosti v potrebnih mejah, zato moramo težiti k integraciji teh služb in k njihovi kvalitetnejši opremljenosti tam, kjer bi se zanje dogovorili. Moramo se dogovoriti, katera središča bodo vzdrževala take baze podatkov in kako bodo potekale povezovalne poti med službami posameznih knjižnic in med individualnimi uporabniki. Za uvajanje teh služb bomo morali že v sedanjem petletnem obdobju oceniti tudi potrebe po uvajanju nove tehnologije in ustrezne avtomatike, čeprav smo danes še na stopnji, ko vrsta SIK za medsebojno komunikacijo nima na razpolago niti potrebnih telefonskih priključkov ali telexov. Doslej tudi nismo imeli nobenih možnosti za uvedbo AOP pri obdelavi izposojenega knjižničnega gradiva, čeprav za ta zaostanek obstaja določena opravičenost. Ker ne moremo računati z uvedbo uvožene tehnologije, bo potrebno počakati na domače izvajalce, toda tudi na tem področju bodo potrebne naše lastne pobude.

Vse te pobude, o katerih sem govorila pa bodo tudi ostale pobude, če ne bomo dovolj hitro začeli z reformo šolanja knjižničnih kadrov na vseh ravneh usmerjenega izobraževanja. Tu je bilo v preteklih letih veliko storjenega, vendar do dejanske celovite razrešitve šolanja naših kadrov ni prišlo. Z ustanovitvijo posebne izobraževalne skupnosti /PISK/ za kulturo, kjer je našlo svoje mesto tudi knjižničarstvo, lahko resnično pričakujemo, da se bodo razmere tudi na našem področju izboljšale.

Skrb za planiranje kadrov je ena temeljnih nalog vsake knjižnice, skrb za izobraževanje pa bo poleg rednih šol, permanentna dolžnost tudi nekaterih večjih knjižnic v našem sistemu SIK. Nekatero knjižnico bo treba posebej usposablјati, da bodo prevzele obvezno praktično delo, ki izhaja iz izobraževalnega procesa usmerjenega izobraževanja. Katere bodo te knjižnice, se bomo morali še dogovoriti, mnenja pa sem, da bodo morale vse mentorske SIK znotraj svoje dejavnosti ustanoviti poprej ustrezne razvojne službe, ki bodo skrbele za sodobno organiziranost svojega sistema, za posodabljanje notranjega knjižničnega strokovnega dela in opremljenost knjižnic. Sodobni procesi se ne bodo mogli uspešno razvijati na zastarelih konceptih in zastarelih tehnologijah učnih baz.

Čeprav knjižnice v zadnjih letih posvečajo več pozornosti vprašanju kadrovske usposobljenosti, kažejo statistični podatki še vedno velike vrzeli. V SIK praktično niti polovica strokovnih kadrov ni opravila strokovnega izpita, čeprav imamo v ta namen sklenjen poseben samoupravni sporazum. V letu 1979 je bilo stanje kadrov z izpitom in brez izpita v SIK naslednje:

	z izpitom	brez izpita
Višji bibliotekarji in bibliotekarji	20	26
višji knjižničarji in referenti	68	75
knjižničarji in referenti	68	49
knjižničarski manipulanti	35	35

Značilno za zdaj je, da vrsta zlasti mlajših kadrov ni opravila strokovnih izpitov in bo treba temu problemu posvetiti nedvomno več pozornosti.

Dovolite mi, da sprožim še en problem, ki se mu v prihodnjem obdobju ne bomo mogli izogniti. Gre za uvajanje standardov za izboljšanje dela in delovnega procesa v sistemu SIK. Srečujemo se z različnimi vrstami standardov in za različne namene. Dokaj uspešno smo nekaj splošnih standardov adaptirali za potrebe naše dejavnosti od Mednarodne zveze društev bibliotekarjev /IFLA/ in jih uvedli pred desetimi leti v naš koncept. Za notranjo organizacijo poslovanja in ocenjevanje delovnih dosežkov pa uporabljamo vrsto najrazličnejših standardov in meril, s katerimi se ukvarjamo skoraj

že 20 let. Iz izkušenj pa vemo, da je uveljavljanje enotnih delovnih standardov zelo zahtevno delo, s katerim bi se morala ukvarjati posebna ekipa in ne le iz vrst knjižničarskih strokovnjakov. Tudi svobodna menjava brez ustreznih standardov ne bo funkcionirala, če se ne bomo dogovorili za enotne kriterije, ki bi veljali za osnovo v svobodni menjavi. S tem področjem smo se v preteklih letih že nekajkrat resno ukvarjali, zdaj pa nekako stagniramo in ni prave volje, da bi se problemov resneje lotili, čeprav nas vsi sistemski zakoni, zlasti pa načelo nagrajevanja po delu k razreševanju teh vprašanj dobesedno silijo.

Če so cilji, ki si jih zastavljamo konkretni in standardi sprejemljivi, je lahko konkretno in uspešno tudi naše delo. Poglejmo, kako smo sprejete standarde v SIK uresničevali od prvih začetkov reforme dalje, da bi spoznali, da je resničen uspeh po- gojen tudi z dobro organiziranim pristopom.

SIK v Sloveniji od leta 1971 dalje

Knjižna zaloga - 1,5 - 2 knjigi na prebivalca

1971	- 1,904.589	- 1,1 knjiga na prebivalca
1975	- 2,645.744	- 1,6 " " "
1979	- 3,182.117	- 1,9 " " "

Prirast literature - 1 knjiga na 5 prebivalcev

1971	- 87.771	- 1 knjiga na 20 prebivalcev
1975	- 127.431	- 1 " " 13 "
1979	- 207.619	- 1 " " 9 "

K a d r i

Na 10.000 prebivalcev 2 delavca; 1 strokovni in 1 tehnični delavec
(plan 1971)

1 strokovni delavec za delo z mladino
(plan 1975)

1971	- 280	82 %
1975	- 386	74 %
1979	- 461	88 %

Knjižnice so v tem času imele še naslednje število delno zaposlenih.

	Indeks	
1971 - 37	100	
1975 - 87	230	
1979 - 121	320	

Izposoja literature - 3 knjige na prebivalca

1971 - 2,947.400 enot	-	1,7	knjige na prebivalca
1975 - 3,838.900	"	2,2	" " "
1979 - 4,964.900	"	2,8	" " "

Število članov v knjižnicah - 20 % prebivalstva

1971 - 183.866	-	10,5 %
1975 - 235.218	-	13,4 %
1979 - 248.553	-	14 %

Podatki o dejavnosti knjižnic, ki so neposredni odraz sprejetih načel.

Število obiskov v knjižnicah - ni standarda

1971 - 1,309.912
1975 - 1,886.490
1979 - 2,123.524

Skupni prihodek - ni standarda

1971 - 16,625.000 din
1975 - 47,645.000 din
1979 - 116,908.000 din

Sredstva, namenjena za nakup literature - ni standarda

1971 - 2,910.000 din
1975 - 7,736.000 din
1979 - 19,741.000 din

Ko sem nizala probleme in naloge, ki nas čakajo v prihodnjem petletnem obdobju do leta 1985 ali še morda dalje, tja za prihodnjih deset let, sem se zavedala, da je ostalo za razpravo še veliko odprtih vprašanj, ki se jih bomo morali lotiti za nadaljnjo preobrazbo SIK in upam, da bodo posamezna pomembna vprašanja, ki se jih nisem dotaknila še prišla na odprto sceno naših društvenih posvetovanj.

V i r i :

- Nova organizacija splošnoizobraževalne knjižnične mreže v Sloveniji. Obvestila št. 6. Ljubljana 1970.
- Standardi za javne knjižnice. Ljubljana 1975.
- Filo B.: Knjižnični sistem Slovenije. Knjižnica XV. 1-2. Ljubljana 1971.
- Korže-Strajnar A.: Osnove za standarde javnih knjižnic. Knjižnica XV. 1-2. Ljubljana 1971.
- Filo B.: Kako uveljaviti moderen regionalni knjižnični sistem. Knjižnica 17. 1-4. Ljubljana 1973.
- Kamenik I.: Delež in mesto bibliotekarstva v učnovzgojnem procesu usmerjenega izobraževanja. Knjižnica 22. 1-2. Ljubljana 1978.
- Kamenik I.: Pota slovenskega splošnoizobraževalnega knjižničarstva in njegov sedanji trenutek. Knjižnica 22. 3-4. Ljubljana 1978.
- Kamenik I.: Obvezni izvod na Slovenskem. Knjižnica 23. 1-4. Ljubljana 1979.
- Statistični podatki republiške matične službe 1969-1979.

PIONIRSKA KNJIŽNICA V SREDNJEROČNEM OBDOBJU 1981-85

Silva Novljan

Osnove za delo pionirskih knjižnic v tem srednjeročnem obdobju so izoblikovane v teoriji in vsa gradiva so javnosti dostopna, torej znana, pa vendar delo na tem področju ne napreduje v skladu z že sprejetimi smernicami. Kaj bi morali storiti, da bi napredovalo hitreje?

Predvsem bomo morali knjižničarji spremeniti naš odnos do otrok kot uporabnikov knjižnice. Mladina od predbralnega obdobja do 20. leta starosti je po statističnih podatkih še vedno najpogostejši član in obiskovalec splošnoizobraževalnih knjižnic. Ko pa primerjamo temeljno knjižnično gradivo, prostor in kader, ki je na voljo mlademu uporabniku, pa ta odstotek v primerjavi z odraslim uporabnikom nizko pade. Rešujejo ga šolske knjižnice, ki jim knjižnični delavci republiške matične službe in splošnoizobraževalnih knjižnic posvečajo veliko skrb, sicer upravičeno, a vendar se včasih zdi, da se pri tem pozablja na javno pionirsko knjižnično mrežo in njen razvoj.

Ni se bati, da bi šolske in javne pionirske knjižnice postale tekmeči, saj nam praksa potrjuje ravno nasprotno. Dobra šolska in javna pionirska knjižnica imata več obiskovalcev, kot če je ena izmed njiju slabše razvita. Če izposoja v javnih knjižnicah pade, pade pogosto tudi zato, ker se je spremenila kvaliteta branja. Mladi uporabnik si ne izposoja več kupa knjig, pač pa skrbno izbere knjigo, ki jo potrebuje bodisi za razvedrilo bodisi za učenje ali pa za zadovoljitev svojih interesov. Prav tako otroci ne hodijo več v knjižnico samo kot bralci in tudi nočejo biti samo kot taki nagovorjeni. Knjižnica jim predstavlja tudi prostor, kjer se družijo z vrstniki, se spoznavajo, srečujejo, govorijo, igrajo in to je potrebno dopolnilo k branju, lahko pa tudi osnova za vodilo k branju. Tako aktivno preživljajo tudi prosti čas, ki je ena izmed najpomembnejših kategorij v procesu vzgoje, saj nudi to, kar jim ne da ne šola ne dom.

Da dobimo takega aktivnega uporabnika knjižnice in kritičnega bralca, pa je potrebno strokovno in sistematično delo na področju knjižnične in knjižne vzgoje.

Ta se v večji meri izvaja v knjižnicah osnovne šole kot v večini pionirskih oddelkov splošnoizobraževalnih knjižnic in zavzetost knjižničarjev osnovnih šol nam je lahko za vzgled in spodbudo,

da se da tudi v težjih pogojih in pogosto z manj teoretičnega knjižničnega znanja veliko narediti, pa čeprav včasih s trmasto upornostjo. Seveda svoje znanje tudi nenehno dopolnjujejo in so npr. v študijskem oddelku ljubljanske pionirske knjižnice med najpogostejšimi obiskovalci poleg študentov Pedagoške akademije, medtem ko je knjižničar splošnoizobraževalne knjižnice prava redkost. Tudi to je droben dokaz o našem odnosu do mladinskega knjižničarstva in mladinske književnosti. Na to delo ne bi smeli gledati podcenjevalno ali pa samo kot odskočno desko za delo z odraslim uporabnikom in tudi ne gledati mladega človeka samo kot prihodnjega odraslega uporabnika, pač pa kot uporabnika, ki ima prav sedaj pravico do svoje knjižnice.

Že dolgo ni prava naloga pionirskih knjižnic samo čim večja izposoja, ampak skušamo s stalnim programom drugih dejavnosti narediti knjižnico za eno izmed središčnih točk otrokovega bivanja, ki mu bo pomagala na poti njegove lastne osebne graditve. Ta naloga bo knjižnicam ostala tudi v prihodnje, pa čeprav bomo govorili o računalniško opremljenem informacijskem centru za mladino, z veliko količino kadarkoli dostopnih informacij. Tu bo delo z mladimi še veliko bolj potrebno in pomembno, saj izobilje informacij in informacijska preobtežnost lahko spreminja posameznika v sužnja tujih mnenj in lahko pomeni resno oviro pri oblikovanju svobodnega javnega mnenja in intelektualnega življenja. Za to pa potrebujemo kader, ki je pripravljen delati z mladino. Malo je splošnoizobraževalnih knjižnic, ki bi imele specializirano usposobljenega knjižničarja za delo z mladino, ki bi poznal mladinsko psihologijo, pedagogiko, mladinsko književnost in knjižničarstvo.

Zaskrbljujoča je tudi kvantiteta in kvaliteta knjižnega sklada za mladino, čeprav se z odkupom Kulturne skupnosti spreminjata in izboljšujeta. Zlasti kvaliteta je resna ovira za izvajanje knjižnične in knjižne vzgoje in kič bi moral brezpogojno z javnih knjižnih polic na odpad ali v arhiv. Tudi prostor je pogosta ovira za delo z mladino, ne more pa biti temeljni vzrok za to, da ne nastavimo kadra in ne postavimo kvalitetnega gradiva za mladino.

Kaj lahko naredimo oz. kaj moramo storiti v tem srednjeročnem obdobju:

1. Reorganizirati se mora republiška matična služba za javne pionirske in šolske knjižnice, ki mora kot strokovno teoretični in organizacijski center za področje mladinskega knjižničarstva:
  - izdelati standarde za javne pionirske knjižnice v republiškem merilu;
  - izoblikovati tloris mreže javnih pionirskih knjižnic, ki bo omogočala knjižnično in informacijsko delo glede na specifične posebnosti otrok in različne oblike dela;

- utrditi povezavo s šolskimi knjižnicami in jasno izoblikovati naloge obeh;
  - izoblikovati in podrobno določiti naloge vzorčnih knjižnic in njihovega mesta v enovitem knjižničnem sistemu znotraj dogovorjenih območij;
  - določiti splošnoizobraževalne knjižnice II. stopnje oz. knjižnice v okviru knjižničnih regij, ki bodo v tem srednje-ročnem obdobju prevzele naloge vzorčnosti, seveda ob pomoči republiške matične službe in že dveh delujočih vzorčnih pionirskih knjižnic, ljubljanske in mariborske, ki ne moreta pokrivati potreb vse Slovenije, pa ne zaradi nestrokovnosti, pač pa zaradi pomanjkanja kadra;
  - v povezavi z Zavodom SRS za šolstvo oz. s svetovalno službo za šolske knjižnice določiti šolske vzorčne knjižnice.
2. Vsaj v vsaki občinski matični knjižnici moramo usposobiti knjižničarja za delo z mladimi.
  3. Poskrbeti moramo za kvalitetno in številčno bogatejše knjižnično gradivo za mladino.
  4. Organizirati in izvajati moramo ostale dejavnosti za mladino v skladu z možnostmi določene knjižnice.
  5. Povsod moramo uvesti namesto izposojnine članarino za mlade uporabnike.

To ni program, so predlogi, ki bi jih bilo treba uresničiti kljub težjim družbenim pogojem v tem obdobju, hkrati pa bi morali izkoristiti vsako možnost za dvig kvalitete našega dela in tudi za razširitev dejavnosti. V tem času ne smemo pozabiti na področje vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok, ki je bolj zanemarjeno kot osnovnošolsko; na ustanavljanje igralnic za najmlajše, na bibliobus, ki bi obiskoval vzgojnovarstvene organizacije in krajevne skupnosti, na povezavo s Skupnostjo otroškega varstva, in z vzgojnovarstvenimi organizacijami ter na delo s starši. Prav tako ne smemo pozabiti na mladostnike, ki jih pogosto zanemarjamo in ne sledimo njihovim interesom, pač pa jih brez pomoči na preходу iz osnovne šole napotimo h knjižnim policam za odrasle. Zanje ni toliko potreben poseben oddelek pač pa predvsem specializiran knjižnični delavec za delo z njimi, da jih bo vključeval v knjižnico ob poznavanju njihovih interesov in potreb s strokovno izoblikovanimi metodami dela, ter posebne dejavnosti kot so diskoteka, srečanja z ustvarjalci, pogovori o knjigah, razstave itd.

To je nekaj predlogov in vsi tisti, ki se z mladinskim knjižničarstvom že sedaj poglobljeno ukvarjamo, bomo veseli, vseh drugih predlogov in vspeh bud pa tudi kritik. Enako nas bodo razveseljevala poročila o delu z mladino, ki ga knjižnice že sedaj izvajajo, pa zanje ne vemo dovolj. Pa imamo vendar svojo revijo KNJIŽNICA, ali ne?

OBMOČNI SEMINARJI MATIČNIH SPLOŠNO IZOBRAŽEVALNIH KNJIŽNIC

Ančka Korže-Strajnar

V drugi polovici junija 1981 je republiška matična služba NUK pripravila več območnih informativnih seminarjev o nekaterih važnejših problemih in nalogah matičnih SIK. V Postojni, Celju, Mariboru in Ljubljani se je iz 44 občinskih matičnih knjižnic zbralo 71 udeležencev. Knjižničarji iz 16 občinskih matičnih knjižnic se seminarja niso udeležili, čeprav bi vsaj za vodje teh knjižnic bilo potrebno, da na takih posvetih sodelujejo. Udeležencev ni bilo iz matičnih knjižnic Cerknice, Izole, Dravograda, Lenarta, Ljutomera, Sevnice, Slovenskih Konjic, Jesenic, Litije, Metlike, Radovljice, Škofje Loke, Trebnega in Zagorja in iz občin Ljubljana-Šiška ter Moste-Polje.

Na seminarjih je bilo največ zanimanja in razprav okoli akcije "vzajemna knjižnica". Njeno namembnost in cilje so tolmačili Nace Kamenik, Darja Kramberger in Majda Emeršič. O funkciji knjižnice v srednjem usmerjenem izobraževanju in njenem delovanju je predavala Martina Šircelj, o vlogi in pomenu SIK ter njihovih aktualnih nalogah pa so pripravili uvodne teme Tomo Martelanc, Miša Sepe in Ančka Korže-Strajnar.

V z a j e m n a k n j i ž n i c a

Razprava o "vzajemni knjižnici" je pokazala, da se knjižnični delavci močno zanimajo za dosedanje izkušnje prvega mariborskega primera, imeli pa so tudi vrsto vprašanj, na katere niso našli odgovora v brošurici, ki jo je v ta namen izdala DE z naslovom "Vzajemna knjižnica", v zbirki Družbeno politično usposabljanje št. 3. Nekatera vprašanja so bila bolj strokovna, vendar za nadaljnje delo pri organiziranju take oblike knjižnične dejavnosti, dovolj pomembna. Udeleženci so bili namreč mnenja, da se je ob akciji potrebno dogovoriti tudi o enotnih načelih strokovne ureditve in organiziranosti vzajemne knjižnice. Nabavno politiko morajo voditi za to usposobljeni knjižnični delavci, zato bo treba za tako naravnost razvoja dejavnosti občinske matične knjižnice, le-te kadrovske okrepiti hkrati pa zagotoviti tudi usposabljanje knjižničarjev volonterjev, ki bodo neposredno vodili izposojo in se ukvarjali z animacijo bralcev.

Z določeno skrbjo so spraševali, kdaj naj take knjižnice poslujejo, ali pred začetkom dela, ob malici, ali po zaključku dela, zlasti tam, kjer se večina delavcev vozi na delo iz oddaljenih krajev in ali bo izposoja v vzajemni knjižnici dovolj velika, da

takšna oblika, ob že uveljavljeni potujoči knjižnici oziroma bibliobusu, ne bo predraga.

Na večino vprašanj so knjižnični delavci že na seminarju samem dobili ustrezne odgovore. Dogovorjeno pa je bilo, da se bodo drugi strokovni problemi reševali znotraj dejavnosti. Knjižnični delavci pa so se nesporno strinjali z ugotovitvijo, da bo taka oblika prisotnosti knjige, če bo premišljeno organizirana in med delavci neposredno dogovorjena, tudi delovala najbolj neposredno, in imela večstranske pozitivne učinke, ne le za bralce uporabnike knjige, marveč tudi za knjižničarstvo kot dejavnost. Zato si tudi ne smemo dovoliti nikakšnih improviziranih rešitev, ne ob nakupu literature ali ob pripravi prostorov, ne ob kadrih ali programu dela.

Funkcija knjižnice v srednjem usmerjenem izobraževanju

S predavanjem o glavnih značilnostih in funkciji knjižnice v srednjem usmerjenem izobraževanju so knjižnični delavci, ki se ukvarjajo v matičnih knjižnicah s tem področjem dejavnosti, dobili temeljno informacijo o novih usmeritvah sodobne šolske knjižnice - medioteke.

Udeleženci so v razpravi opozorili na nekatere probleme, ki se v šolskih knjižnicah vse prepočasi urejajo. Tu je še vedno neurejen položaj knjižničnih delavcev v razmerju do drugih pedagoških kadrov, nepovezanost knjižničnih delavcev, tako v svojem knjižničnem sistemu kot s sistemom SIK, oziroma z matičnimi knjižnicami svojih območij.

Zaradi razmeroma slabega stanja knjižnic na srednjih šolah so podvomili, če bo mogoče sodobne knjižnice usposobiti že v petih letih. Opozorili so tudi, da na nekaterih šolah zaradi prevelikega navdušenja za AV sredstva, zanemarjajo knjigo. V celoti je na področju usmerjenega izobraževanja premalo knjižničarskih strokovnjakov, tisti, ki jih imajo, so sicer pedagoški delavci, vendar za knjižničarstvo premalo usposobljeni.

Mnenja so bili, da bo v sodobni knjižnici-medioteki potreben nov profil knjižničnega delavca. Že zdaj bi morali odločneje vplivati na izobraževanje teh kadrov, zlasti je treba poskrbeti, da bodo znali uporabljati razne tehnološke pripomočke oziroma nove medije, h katerim teži sodobna šolska knjižnica.

Opozorili so tudi, da imajo občinske matične knjižnice premalo možnosti, včasih tudi interesa, sodelovati pri formiranju knjižnic novih šolskih centrov in da bi bilo treba tako sodelovanje

vkjučiti v redno matično dejavnost občinskih matičnih knjižnic ter poiskati povezave s šolami vsepovsod, kjer doslej takega sodelovanja ni bilo.

SIK - njihova vloga, pomen in problematika

O aktualnih nalogah občinskih matičnih knjižnicah je bila razprava zelo odprta, zlasti o tem, koliko so knjižnice usposobljene za izvajanje nalog glede na usmeritve v novem zakonu o knjižničarstvu. V zakonu bodo namreč naloge matičnih knjižnic bolj točno opredeljene in se jim ne bo mogoče izogniti tako kot večkrat doslej, ko so matične knjižnice opravljale predvsem tiste naloge, za katere so menile, da so za njih pomembnejše, oziroma, da so jih sposobne opravljati.

Skoraj vsi navzoči iz občinskih matičnih knjižnic so v razpravah poročali, kako opravljajo matično službo in s kakšnimi problemi se srečujejo.

Opozorili so, da se večina knjižnic ubada s prostorskimi težavami, da postajajo knjižnice iz leta v leto s svojimi knjižnimi fondi bolj nedostopne in da je družben interes za sanacijo tega problema, zlasti v večjih središčih, veliko premajhen.

Večje SIK čutijo potrebo, da bi ustanovile informacijsko dokumentacijsko službo, čeprav nimajo pravega koncepta, kakšen obseg naj bi taka služba zavzemala, da ne bi prišlo do podvajanj z drugimi podobnimi službami.

Zaradi pomanjkanja kadrov so v marsikateri občinski matični knjižnici stiki z drugimi knjižničnimi sistemi dokaj šibki. Še najčešče sodelujejo s knjižnicami osnovnih šol, precej manj pa s knjižnicami usmerjenega izobraževanja in z drugimi strokovnimi oziroma specialnimi knjižnicami v delovnih organizacijah. Ker gre pri tem sodelovanju pogosto za delo na osnovi dogovorov, bi bilo potrebno izdelati cenik storitev, ki naj bi bil enoten za vso Slovenijo.

Če bodo knjižnice hotele biti kos novim nalogam, bo treba pospešiti izobraževanje knjižničarjev ter zlasti skrbeti za njihovo permanentno izobraževanje. Od direktnega izobraževanja kadrov, bo treba čimprej preiti na izobraževanje inštruktorjev, ki jih primanjkuje na vseh strokovnih področjih.

Vzpodbuditi je treba tudi izdajanje učbenikov in priročnikov s področja knjižničarstva, ki jih prav tako primanjkuje za vrsto knjižničarskih strokovnih področij, zlasti ker so nekateri obstoječi tudi že zastareli. Znanje, ki ga študenti PA pridobijo med

študijem, ne zadostuje pri opravljanju praktičnega dela v knjižnici, vsi drugi knjižničarski kadri pa so bolj ali manj usposobljeni za delo v konkretnih knjižnicah.

Več udeležencev je izrazilo željo, da bi tudi NUK kot osrednja matična knjižnica, nudila več konkretne pomoči splošnoizobraževalnim knjižnicam. Prvič z organizacijo podobnih seminarjev, na katerih bi obravnavali probleme organizacije dela v knjižnici, npr. posodobitev obdelave in izposoje knjižničnega gradiva, o vprašanjih statistike ipd.

Drugič, da bi z rednejšim izdajanjem listkov centralne katalogizacije slovenskega tiska, lahko bistveno izboljšali tekoče poslovanje knjižnic, ki zdaj pogosto zastaja prav zaradi prevelikih zamud izhajanja CKST. Opozorili so tudi, da priporočilni seti (A in AŠ) prinašajo preveč balasta, medtem ko po drugi strani nekaterih listkov CKST sploh ni. Povdarjena je bila pobuda, da bi za razbremenitev tehničnih del posameznih knjižnic bil potreben dogovor o ustanavljanju raznih skupnih služb, npr. knjigoveznic, fotolaboratorij ipd.

Nekatere knjižnice so se zavzemale tudi za večje strokovno sodelovanje med knjižnicami v regijah oziroma med občinskimi matičnimi knjižnicami določenih območij. Tu ostajajo odprta vprašanja kot npr., kaj je s ustanavljanjem območnih centralnih katalogov, informacijsko dejavnostjo, shranjevanjem periodičnega tiska in medbibliotečo izposoje tega, ipd.

Odprta so vprašanja strokovne pomoči pri urejanju starih spomeniško zaščitene knjižnic. Kdo naj jim nudi strokovno pomoč pri urejanju, saj občinske matične knjižnice večinom sploh nimajo pogojev, da bi tako pomoč lahko nudile. Te dolžnosti bo nedvomno treba nekomu naložiti.

Udeleženci seminarja so tako obliko srečanj z zadovoljstvom sprejeli in dali pobudo, da bi taki seminarji postali permanentna oblika sodelovanja in medsebojnega informiranja o problemih, ki jih v knjižničarstvu ni malo.

PRI NARODNI IN UNIVERZITETNI KNJIŽNICI LAHKO NAROČITE

- ABECEDNI imenski katalog.** Ljubljana 1967. (25 din)
- BAJEC, J.:** Slovenski časniki in časopisi 1937-1945. Ljubljana 1973. (100 din)
- BULOVEC, Š.:** Bibliografija slovenskih bibliografij 1961-1973. Ljubljana 1976. (100 din)
- ISBD(M):** Mednarodni standardni opis zaključenih publikacij. - Predelana 1. standardna izdaja. Ljubljana 1981. (100 din)
- ISBD(S):** Mednarodni standardni opis tekočih publikacij. - 1. standardna izdaja. Ljubljana 1981. (100 din)
- KATALOG** rokopisov Narodne in univerzitetne knjižnice. Ljubljana 1975. (70 din), 1976 (30 din), 1977 (100 din)
- LOGAR, J.:** Uvod v bibliografijo. Ljubljana 1970. (50 din)
- NOVOSTI UDK** s področja družbenih ved. Ljubljana 1977. (50 din)
- OBVESTILA** republiške matične službe. (20 din)
- SEZNAM** tujih periodičnih publikacij, ki jih v letu 1977 prejema knjižnice visokošolskih zavodov v Sloveniji. Ljubljana 1977. (150 din)
- SEZNAM** tujih periodičnih publikacij, ki jih prejema univerzne, znanstvene in specialne knjižnice v Sloveniji. Dopnilo in dodatek za leto 1978. Ljubljana 1978. (150 din)
- SEZNAM** tujih periodičnih publikacij, ki jih prejema univerzne, znanstvene in specialne knjižnice v Sloveniji. Dopnilo in dodatek za leto 1979. (150 din)
- SEZNAM** tujih periodik, ki jih prejema knjižnice v Sloveniji. Ljubljana 1962. (11 din)
- SLOVENSKA** bibliografija za leto 1949 (15 din), 1950 (15 din), 1954 (15 din), 1955 (13 din), 1956 (30 din), 1957 (45 din), 1958 (30 din), 1959 (25 din), 1960 (32 din), 1961 (32 din), 1962 (32 din), 1963 (32 din), 1964 (32 din), 1965 (36 din), 1966 (44 din), 1967 (44 din), 1968 (80 din), 1969 (180 din), 1970 (180 din), 1971 (200 din), 1972 (250 din), 1974 (350 din)
- STANDARDI** za javne knjižnice. Ljubljana 1975. (20 din)
- VODIČ** kroz narodne biblioteke Jugoslavije. Beograd 1979. (200 din)
- VODIČ** po knjižnicah slovenskih univerz. Ljubljana 1976. (5 din)

VRANČIČ, R.: Uporaba knjižničnega gradiva in informacijska služba v knjižnicah. Ljubljana 1969. (15 din)

ZBORNIK Narodne in univerzitetne knjižnice. I. Ljubljana 1974. (40 din, za člane DBS 30 din)

ZBORNIK Narodne in univerzitetne knjižnice. II. Ljubljana 1978. (100 din, za člane DBS 50 din).

Izdala, založila in razmnožila kot interno publikacijo Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana, Turjaška 1. Pripravila in uredila Miša Sepe. Odgovarja Tomo Martelanc. Naklada 500 izvodov. Cena 20 din.

YU ISSN 0350-3577